

NAROČNINA ZA JUGOSLAVIJO ČETRTLETNO DIN 15 CELOLETNO DIN 60 ZA INOZEMSTVO JE DODATI POŠTINO / OGLASI PO CENIKU / POSAMEZNA ŠTEVILKA PO DIN 1 RAČUN POŠT. HRANILNICE 13.188

ORJUNA

VREDNIŠTVO IN VPRAVA V VEČTELJSKI TISKARNI / ROKOPIŠI SE NE VRAČAJO / ANONIMNI POPIŠI SE NE PRIOBČV- JETO / POŠTINA PLAČANA V GOTOVINI TELEFON ŠTEV. 2906

K dosedanji preiskavi.

Ko to pišemo, je zaključena prva faza kazenske preiskave proti našim bratom, ki jih je vrgla nizkotna podlest in maščevalnost gotovih izvrškov v ječe. Ta prva faza preiskave je pokazala vso strašno brezstidnost našega strankarskega življenja in časopisja, dokazala pa je tudi, da policija ni vršila v redu svoje naloge.

Zločin se je zgodil, policija je morala nastopiti, aretirati, zasliševati itd., storiti sploh vse, kar je potrebno za dokaz krivde in preprečenje pobege. Kot v nekaterih drugih slučajih, so pa smatrali udeleženi policijski organi za svojo nalogo, da kazensko preiskavo ne le pripravijo, kot določa zakon, marveč tudi zaključijo in predložijo preiskovalnemu sodišču že brezhiben dokaz resnice. Koliko se je ta dokaz v predmetnem slučaju posrečil, o tem bo govorilo sodišče, ki bo moralo vse dosedanje postopanje in nastopanje policijskega aparata preveriti in žal tudi popravljati, če in kar se je zgrešilo. Ni dvoma, da policija ni nikakoli samostojna preiskovalna oblast, marveč je v slučajih, ki spadajo pod kompetenco sodišča, le pomožni organ državnega pravdnštva in preiskovalnega sodnika in prav nič drugega.

Pet dni je držala policija aretirane brate v svojih zaporih, predno jih je izročila preiskovalnemu sodniku. Pa kaj to! Preiskava bi se morala voditi v največji tajnosti, zlasti če gre za tako strašno afero kot pišejo glasila naše javnosti, kar se pa žal ni zgodilo. G. policijski ravnatelj izjavlja privatno in v obliki službenih popravkov, da je policija strogo čuvala tajnost in ni nikomur povedala nikake podrobnosti iz poteka preiskave. Kako je potem mogoče, da so imeli naši in hrvatski časniki vse najtajnejše podatke v svojih poročilih, kako je mogoče, da je priobčeval Slovenec poročila, ki so predstavljal direktni izvleček iz zapisov E. Perica. Kdo ima te zapiske v rokah? Drugi menda nihče kot samo policija, samo ona more in sme poznati njih vsebino, samo ona je morala imeti vpogled v vso tako strašno podlo natolcevanje, saj je vodila preiskavo o vseh točkah, ki jih je E. Peric zapisal »v večni spomin«.

Pa pustimo to, o tem bodo govorili še drugi faktorji in gotovo bo pri-

šel čas, ko se bo tudi ta tajnost »tajne preiskave« pojasnila. Mirno lahko trdimo, da je vse tako skrbno delovanje policije doseglo vsaj eno: jasen dokaz, da nihče izmed aretiranih ni sodeloval pri umoru E. Perica. Ta dokaz nudijo najboljša poročila naših časnikov, ki so govorila najprej o prijetih zločincih, o dokazu potom daktiloskopije, nato pa naenkrat priznava, da o takem dokazu ne more biti govora. Toda storilec je bil takoj zopet najden. Čemu pa ima Marko svoj motor, ki vendar ne more biti namenjen za nič drugega, kot da ga uporabljajo zločinci! Ko je tudi ta motor odrekel, je prišlo na vrsto zasledeno ozemlje, od koder je prišel in kamor je pobegnil storilec. To vse sledi iz poročil, v njih je s tako grozo čitala naša javnost.

Glede vseh drugih afer, glede onih strašnih očitkov, ki jih je obravnavala policija tekom svoje preiskave in so jih servirali časniki naši javnosti, bo govorilo sodišče. Prepričani pa naj bodo vsi akterji te gorostasne afere, da ne bo odločalo sodišče samo o krivdi naših bratov, marveč se bo pečalo tudi s preteklostjo vseh onih, ki so to afero izzvali. Marsikaj smo prenesli, mnogo smo spregledali in molčali, čeprav smo bili na najpodlejše načine klevetani in opljuvani, sedaj pa je dovolj. Ne gre več samo za osebno čast posameznikov, gre za trezno premišljen in rafinirano pripravljen načrt, ki naj bi kompromitiral ves nacionalističen pokret in postavil na sramotni oter vse one, ki se čutijo tudi še danes nacionaliste in odklanjajo v svojem idealizmu vsak stik s koruptno dnevnopolitiko. Imena teh akterjev so itak znana nam, oskrbeli pa bomo, da bodo postala znana vseh javnosti in da se bo vsa javnost pečala lahko z njih prošlostjo in sedanjostjo.

Mi pa ostanemo mirni. Preko nas je šlo že marsikaj težkega, a vse smo prenesli. Naše vrste so se sicer skrčile, toda pri tem tudi vedno bolj konsolidirale. Če smo prenesli vse, kar se nam je zgodilo v preteklosti, bomo izšli kot zmagovalci tudi iz te borbe sedaj, ko so naše vrste čiste in trdno sklenjene. Zato imejte vsi mirno kri in trdno zaupanje v bodočnost.

Ozadje afere.

Za one, ki imajo možnost gledati nekoliko za kulise naše »visoke politike«, sedanja tako strašna afera ni prišla nepričakovano. Da bo tudi javnost poučena, ugotovimo sledeče:

Že takoj, ko je postal dr. Korošec minister notranjih zadev, se je začela akcija za obnovitev Trboveljske afere, kar se pa ni moglo posrečiti, ker so naša sodišča hvala Bogu neodvisna in niso mogla obnavljati že do konca prerezane zadeve brez kakih novih, sigurnih dokazov, pa makar na ljubo visoki vladi. Kmalu nato se je začela tudi akcija za odstranitev brata Markota in Josipa Kukca iz bližine italijanske meje. Tudi ta akcija kljub energičnim zahtevam Italije in njenih predstavnikov ter kljub vsestranski podpori s strani vladajočih partij ni uspela. **Brat Marko je ostal v Ljubljani in ni bil premeščen v Skopje**, kamor se ga je hotelo spraviti na varno.

Prišle so Nettunske konvencije. Z vso naglico, brez vsake nujne potrebe in brez treznega premisleka jih je sprejela naša vlada in to pod predsedstvom največjega Slovenca dr. Korošca. Tudi sedaj je bil brat Marko na poti, kajti vlada in policija sta mu očitala, da je on aranžiral demonstracije proti tem konvencijam, ki so se vršile po Dalmaciji. **Še več. Dolžilo se ga je celo, da pri-**

pravlja umor Davidovića in se ga je svarilo, naj tega nikar ne stori.

Vse to kaže, kako sistematično se je pripravljala afera, ki naj bi končno zlomila trdi tilnik Markotu in njegovim soborcem, da bi vendar enkrat zavladal lepi mir in bi se naše stranke še naprej lahko brez vsakega odpora trgale za državna korita, uničevala državo, naše zaslužnjene brate pa prepuščale visoki kulturi fašistične Italije, one Italije, s katero je dr. Korošec omogočil »znosno atmosfero«.

Zato se je zbiral material, zato so se iskali in našli stiki z našimi izdajicami, o katerih resničnih, iz koristoljubja storjenih zločinih bo sodilo sodišče brez nepotrebnega razpravljanja in kričanja v časnikih, zato je postal celo E. Peric mučenik.

Aretacija brata Marka in nekaterih njegovih najbližjih prijateljev je bila že davno odločena in izvestni činitelji so le čakali na priliko, ko jim bo ta načrt omogočen. Ta prilika se je z umorom E. Perica nenadoma pojavila. Bila je pripravna tem bolj, ker je bilo mogoče pravo ozadje aretacije popolnoma prikriti v javnosti, kj bi v vsakem drugem slučaju odločno stopila na stran brata Marka, poznavajoč njegovo nesebičnost in značajnost.

Zakulisna »visoka politika« je odločila, da mora izginiti z javne po-

Verujte, če se Vam pové,

da je vsaka gospodinja napravila najboljšo izkušnjo, če je poizkušala, da

ŽENSKA HVALA

preko noči raztopi nesnago. Zjutraj je najbolje, če se za čisto kratko kuhanje perila vzame

Schichtovo Terpenin milo

zornice Orjuna in njeni voditelji, ker v njej so videli edino oviro za popolno izvedbo narodu diktiranih nettunskih konvencij. Zato so bili privilekani na dan zapiski E. Perica, o katerih obstoju in vsebini je bila oblast informirana že mesece in bi jih v slučaju, da bi videla v njih verodostojne dokaze že davno konfiscirala. Ti zapiski so se publicirali v časopisu kljub kršenju zakona, s temi zapiski se je pripravilo v narodu razpoloženje, ki naj bi omogočilo izvesti tajne načrte z njegovim aplavzom.

To je ono mistično ozadje, ki so ga začeli uvidevati že tudi neinformirani in že bližnja bodočnost bo dokazala popolno resničnost naših trditiv.

Našim bratom in čitateljem!

Z današnjim dnevom preneha izhajati »Orjuna«, dokler ne dobimo pri pristojnem sodišču popolnega zadobčenja za gnusne klevete, ki so bile v teh dneh razširjene o nas. Naši nasprotniki so izrabili umor E. Perica ter nam nagromadili take očitke, da nam je začasno onemogočeno zgolj iz gospodarskih razlogov nadaljno izdajanje lista, ker smo bili v svojih dohodkih vezani le na direktne dohodke lista. Ob tej priliki se Vam zahvalujemo za dosedanje naklonjenost v trdni veri, da Vas zopet najdemo med svojimi zvestimi, ko pričnemo zopet izhajati.

no tožbo. Tudi sedaj se mu ni nič zgodilo, proces je šel svojo zakonito pot, naš urednik pa je nastopil obširen in zelo zanimiv dokaz resnice za očitek, da je bil E. Peric konfident italijanskega konzulata in mu kot tak dajal zaupne informacije o organizaciji, njenih članih in naklepih. Tiskovni proces bi bil že davno končan, če ne bi bil E. Peric zadnji trenutek predlagal zaslišanje prič generalnega konzula Gavottija in njegovega bivšega tajnika Cav. Leta v dokaz, da ni imel nikakih konfidencialnih zvez s konzulatom. Stori je to v času, ko je bil Cav. Leto že davno prestavljen iz Ljubljane in ko je že tudi za generalnega konzula Gavottija vedela vsa javnost, da ne bo dolgo služboval v Ljubljani. Tiskovna tožba je bila vložena 4. 4. t. l., pričó Cav. Leta je predlagal E. Peric 6. 6. t. l., pričó Gavottija pa šele 13. 6. t. l. To najboljšo kaže, da je šel proces svojo redno pot in da ni krivda našega odgovornega urednika, če še ni prišlo do sodbe. Nismo mi krivi mi, če sodišče kljub tozadevnim poskusom ni moglo zaslišati po E. Pericu predlaganih prič. Iz tega pa sledi nadalje, da ni nastopil prav noben vzrok, ki bi poslabšal položaj našega odgovornega urednika v tej pravdi, še manj pa vzrok, ki bi utemeljil kak strah pred razkritji E. Perica. Tekom svojega preiskovalnega zapora in tekom tiskovne pravde je E. Peric ponovno grozil s svojim maščevanjem in namigaval na neke svoje zapiske, pa se tega nihče ni ustrašil. Odkod naj bi prišel ta strah sedaj, ko se položaj našega lista ni prav nič poslabšal, položaj E. Perica pa prav nič zboljšal?

Eno dejstvo moramo ugotoviti. Orjuna se ni bala Pericovih zapisov ves čas od kar je tekla tožba in se jih torej ni imela vzroka bati pri obravnavi. Ravnotako pa ni imela Orjuna vzroka napraviti iz E. Perica mučenika, ko si je bila popolnoma svesta, da bo sodišče na podlagi iznešenih dokazov potrdilo krivdo E. Perica.

Motiv umora E. Perica.

Vsi časniki s policijo vred trdijo, da je naročila in izvršila umor E. Perica Orjuna za to, ker se je bala njegovih razkritij v tiskovni tožbi. Da je ta trditev smešna, izhaja iz zgodovine sedanjih afer, ki je kratko sledeča. Koncem septembra 1927. je bilo za vse poučene jasno, da je začel E. Peric v mreže generalnega konzula Gavottija in postal njegov informator glede Orjune, njenega delovanja in njenega članstva. Nihče ni takrat vedel za to razkritje razen par absolutno molčečih ljudi in vendar se E. Pericu ni ničesar zgodilo. Nihče ga ni napadel, niti dejansko, niti z besedami. Če je Orjuna res taka organizacija, kot trdijo časniki, potem bi morala takoj izvršiti justifikacijo na način, ko bi splah nikdo ne mogel domnevati, da gre za kako maščevanje nad odpadnikom ali pa za zločin, storjen iz strahu pred kakimi razkritji. E. Peric je živel mirno dalje in ni niti slutil, da je njegova vloga razkrinkana. Ko je začel blatiti osebno čast bivših svojih najboljših prijateljev, se mu zopet ni zgodilo nič drugega, kot da ga je tiral brat Marko pred sodišče in zahteval njegovo sodno kaznovanje. In tu se je prvič pokazal njegov značaj tudi za javnost. Mesto da bi šel k kakemu naprednemu odvjetniku, se je zatekel v klerikalni tabor in iskal tam pravno pomoč. Ta pomoč mu seveda ni pomagala, čeprav je poskusil s svojim zastopnikom vse, da bi zavlekel v razpravo stvari, ki niso bile v nobeni zvezi s predmetom zasebne tožbe. Vsi, ki so bili navzoči pri tej razpravi, vedo, da je bil na predlog E. Perica zaslišan kot prič tudi Rajko Samsa, kateremu je brat Marko v javni sodni dvorani rekel, da lahko mirno pove vse, kar ve o Prestranku in prestranskem denarju.

Tudi sedaj je ostala Orjuna napram E. Pericu na strogo zakoniti podlagi, čeprav je že poznala njegove moralne kvalitete in njegove grožnje s strašnimi razkritji. Objavila je v svojem glasilu članek, v katerem je javno očitala E. Pericu, da je Judež Iškarjot in izdajica svojih lastnih bratov. Kot vsak drugi urednik, se je zavedal tudi odgovorni urednik Orjune težkih posledic, ki ga bodo zadele po našem tiskovnem zakonu, če ne dokaže polne resnice glede iznešenih očitkov. Če je sledila nato aretacija E. Perica in je uvedlo državno pravdnštvo kazensko preiskavo proti njemu radi hudodelstva vojaške špijonaže, se to pač ni zgodilo na zahtevo Orjune, ki nima z državnim pravdnštvom pravnobnih stikov. Kazenska preiskava je tekla, sodišče je zaslišalo večje število prič in mirno lahko rečemo, da na podlagi teh dokazov nihče ne bo mogel očitati našemu uredniku, da se je lahkomišlelno igral s častjo napadenega E. Perica. Kazenska preiskava proti Pericu pa je bila ustavljena, ker mu naš list niti očital ni vojaške špijonaže, marveč konfidencialstvo.

Ko je prišel E. Peric iz zapora, je zopet užival popolni mir in vložil seveda proti našemu uredniku tiskov-

Našim prijateljem.

Kdor ni vedel tega do danes, se je lahko prepričal iz sedanje preiskave radi umora E. Perica in drugih strašnih »zločinov« Orjune, da stojimo hvala Bogu popolnoma osamljeni. Ne bomo registrirali vseh onih strašnih klevet, ki so jih reproducirali naši dnevniki, celo naša tako potrpežljiva in lahkoverna javnost se je naveličala in se jim po prvem razburjenju smeje. Ugotoviti pa je treba enkrat za vselej sledeče:

Kar je pisal o tej aferi Slovenec, je bilo podlo in polno neresnic, vendar nas to s te strani ni moglo presenetiti. Saj smo vajeni, da je morala vedno vskočiti krvava Orjuna z umorjenimi Fakinom, zmečkanimi prsti in drugimi strašnimi storijami, kadar se politika ni razvijala po volji maziljenih gospodov, ki so lastniki tega dičnega glasila »slovenskega naroda«. Oni morajo pač vedeti, zakaj smo jim nacionalisti tako na

poti, oni vedo tudi sedaj, da smo brez sredstev. Ker nečijo prispevati za naše svrhe oficijelno in prostovoljno, so si izbrali lepšo in bolj krščansko pot: plačali bodo svoje prispevke v obliki glob, ki jih bo dolžilo tiskovno sodišče. Njim torej privoščimo njihovo veselje z največjo naslodo in jim ključemo na veselo svidenje.

Teži pa je greh, ki ga je zagrešilo tako nacionalno glasilo naše SDS, naše »edino nacionalne« politične partije. Od kod ta zahrbtnost, ki se ni ustavila pri zločinu in objektivnem poročanju o tem zločinu, marveč posegla preko vseh mej človeškega čuta in takta, uničevala ne le ugled oseb, kojih imena so se imeovala v zvezi s to afero, marveč posegala tudi v področje nacionalne časti in nacionalnih interesov? Odgovor je lahek. Naša SDS oz. KDK ter vsa njena glasila so komaj čakala na tako priliko, da jo porabijo napram SLS kot dokaz, da nimajo z nami prav nikakih stikov. Vsa SDS se je tresla strahu, ker je vedela, da bo SLS kričala na vse grlo in udrihala po svojih političnih nasprotnikih. V tej nervoznosti so gospodje, ki odločujejo pri Jutru, zgubili vso pamet in vso treznost ter spustili v kolone svojega toliko opevanega lista smrdujoč bombi kot dokaz svojega alibija. Pa jim je spodletelo. Njih bomba je eksplodirala dne 11. 9. t. l., baš ta dan pa je Slovenec molčal. Zato pa si je privoščil takoj drugi dan ne le krvavo sekuro iz zapuščine Perica in njegovih tovarišev, marveč tudi udaril z vso naslodo po Jutru in SDS.

Lekcija je bila huda, toda zaslužena. Jutro je začelo trobiti na umik, žal prepozno, ker je že stalo pred nami razgaljeno in nam kazalo svoj zahrbtni režeči obraz. Vedno in povsod smo trdili, da nimamo in nečemo imeti z nobeno politično partijo, pa makar jo vodijo še taki nacionalisti, nikakih zvez, da hočemo biti prosti na vse strani, da ne priznavamo nikomur pravice vtkati se v naše delovanje, da pa tudi mi sami nečemo od političnih strank niti pohvale niti podpore. Mi smo prvi gnali glasilo SLS pred tiskovno sodišče.

in to glasilo prisililo do javnega preklica in priznanja, da je nastala Orjuna kot popolnoma samostojna organizacija, ki je SDS ni niti ustanovila, niti oborožila in sploh na noben način podpirala. Že samo to dejstvo je moralo zadoščati za vse trezne ljudi kot dokaz, da hočemo biti sami in da ne trpimo nikakega vplivanja in pouka s strani oseb, ki nimajo kvalifikacije, da bi nastopali kot učitelji in voditelji.

O tej naši mentaliteti se je lahko prepiral osebnost dr. Žerjav, s katerim so prišli naši zastopniki v osebni stik, o tem se je lahko prepirala vsa javnost iz člankov, ki jih je prinašala naše glasilo. Kot vedno izjavljamo tudi danes, da nečemo nikakega stika z SDS, nečemo niti njene podpore in njenega pokroviteljstva, niti njenih nasvetov. Žalostno bi bilo za nas, če bi se opirali na katerokoli politično stranko, kajti za nas so vse enake. Kot SLS, bo odgovarjala pred zgodovino naše države in naše nacije tudi SDS, ki je z vsemi drugimi strankami vred pomagala po svojih najboljših močeh in z vso vsestransko sposobnostjo svojega vodstva in svojega tiska, da smo izgubili polnih 10 let in da stojimo danes na slabšem stališču kot v trenutku ujedinjenja.

Ker pa te svoje miselnosti in tega svojega stališča po mnenju SDS in njenega glasila še nismo dokazali dovolj jasno, bomo skrbeli, da bomo doprinesli ta dokaz na javen način in v taki obliki da bo zadoščal tudi za SDS!

Spokojna in spasonosna operacija.

Z ogabnimi sredstvi in naravnost na zločinski način so fašisti uničili edini slovenski dnevnik v Primorju. »Edinost« je bil list, ki je spominjal na slavno preteklost našega Primorja, njegovega prerodenja in vstajanja. Tesno je v zvezi z našimi buditelji in narodnimi idealisti, kojih nacionalizem je bil res nacionalizem v pravi pomeni besede. Okrog »Edinosti« so stali možje, ki so res poznali nazore in so tudi živeli po njih. Imena kakor Cegnar, Godina, Čotič so zapisana na najlepšem mestu našega narodnega prebujenja, saj so dali svoje srce in svojo dušo za list, ki je bil od početka namenjen narodu, domujočemu po kršnem Krasu, pod istrskimi brajdami, ribičem doli

pod Devinom in Kontoveljem in nemirnemu, čitanja nikoli sitemu tržiškemu ljudstvu. Svetle tradicije so bile navezane na »Edinost«, pol stoletja zgodovine je govorilo iz nje, solnični dnevi, burne nevihte, a kljub temu je bilo ognjišče, pri katerem se je sedelo tako udobno in je bilo človeku tako prijetno v srcu, kakor da sedi doma in poslušaj domače novice, ki se jih ne moreš naslišati nikoli.

To ognjišče se je sedaj razsulo in fašistom se je zdelo, da so tako vsegamogočni, da lahko z enim zamahom vržejo med staro šaro pol stoletja zgodovine. Lahko jim je bilo, da so kurili sramotne požare in upeljevali narodne domove; lahko, ker

domovi so bili zidani s človeškimi rokami in s trilo zemljo. Če so pa zdaj dvignili svoje umazane roke in se čutili v svojem nizkem poveličevanju tako visoke in tako mogočne, da lahko po svoji volji popravljajo človeško in božjo zgodovino, blagor jim in nam! Zakaj zgodovina naroda je sestavljena iz srčne krvi, iz tešnih vzdihov, iz tisočerihih muk in radošti; sestavila jo je narava sama po svojih tisočerihih principih, ki so tako strašno resni in dosledni, da jih ne more doumeti človeška pamet. In gorje onemu, ki bi se drznil prevračati po svoji pameti te principe! Narava se je maščevala nad vsem narodom in ga pokopala pod lastnimi razvalinami in dala popolno zadoščenje onim, kojih zgodovine so se hotele dotakniti umazane roke in tako poseči v njeno delovanje.

In ta nerazodna in besna pamet se je polastila tudi fašistov. Z argumenti, ki so naravnost v posmeh vsem naravnim zakonom in primitivnemu človeškemu pravu, so se vrgli na naš tisk, na svobodno besedo, ki jo v imenu kulture in izobrazbe spoštuje vsak narod tudi pri svojem najzgrizennejšem nasprotniku. Z nersramno podlostjo in cinično zasmehljivostjo so zadali »Edinosti« smrtni udarec; zdaj se pa zaganjajo v »Goriško Stražo«, »Mali list« in »Istarsko Riječ« in so uvedli nov princip spokojne in spasonosne kirurgije, na podlagi katerega bi mogli zadaviti ves jugoslovanski narod v Primorju.

Primerjajo se z levi, s prekomorskimi levi, ki pa so zbežali iz Tripolitanije iz strahu pred arabskimi burnosi, krmili bi se radi s plemenitim antilopami, a žro miši, ker jih lažje love, in stresajo z grivami, a ne vedo, da so goli, tako mizerno goli v svoji zlobi in bahavosti, da se jih sramuje božje solnce samo. Pri njih se končava človeštvo tik za Sočo, saj kar je onkraj in dalje in še naprej, je samo golazen, ki nima pravice do človeškega imena in se mora zatreti kot ostudni turi, ki se kažejo na sifilitični sveti fašistovski koži. Slovan jim je stvor, ki po rimski edinozveličavni veri nima duše, nima pravice do božjega solнца in do pameti, s pomočjo katere bi bil zmožen, da izdaja in urejuje v barbar-skem idijomu povsem nedolžen list. In na podlagi tega sacro-romanskega mišljenja je pometala iz novinarskega sindikata vse urednike »Edinosti«, kakor bo jutri izobčila iz svetega fašistovskega templja vse ostale jugoslovanske in nemške novinarje.

Vojvodinja d'Aosta, pripadnica večno-ženskega, ženska z ženskimi mehkim srcem — simbol operacije duhovnega telesa našega naroda. V njenem imenu se je pričelo ljudstvu jemati še ono, kar ga je tolažilo v njegovem suženjstvu — tiskana domača beseda. Vojvodinja d'Aosta, nedolžna povzročiteljica zadnjega, najhujšega zla — ali ne čuti v svojem mehkim, ženskem srcu, ali se ne zaveda, da bo združena z njenim imenom silna kletev silnega naroda, kletev, ki bi se je ustrašil še večji mož kot je Mussolini, in bi se je ustrašila tudi ona, če bi jo slišala? In mo-

ra biti prav ona simbol tega oskrnjenjanja, ki vpije naravnost do neba po maščevanju, in to tembolji, ker so degenerirani norci profanirali za profinaraven čin njeno žensko nežno ime.

Spokojna in spasonosna operacija se je pričela pod ugodnimi avspicijami in pod zadostnim protektoratom. Samo še nekaj ubodljajev s pinceto — in Primorje bo ležalo iztegnjeno na secirski mizi in se ne bo ganilo nič več. Zadnji jezik je odre-

zan — in fašistovski junaki stopajo do meje, da izvrše zadnje, kar so si postavili na svoj program — melioracija ob meji: delovanje v globino... Globine so pa čudne in tam delujejo neznane sile; fašisti pač poznajo Vezuv in Etno in globine, odkoder bruhata lava in žveplo. In naj se potope v globine našega naroda — globine jih bodo izbruhale, ker na svetu ni sile, ki bi mogla prebaviti fašistovsko naravo, a naša pa še najmanj... Jos. T...

Resnica o amputaciji.

Notranji položaj naše države je bil predmet že tisočerihih razprav, dan za dnem se govori in piše o njem, a ne samo pri nas, ampak tudi po vsem inozemstvu. Situacija je pomembna že radi tega, ker se je izcimila na Balkanu, v onem žarišču, ki ga smatra svet že od nekaj za početek vsega zla. Malo imamo prijateljev, ki sodijo naše zavožene razmere s pravega stališča, a imamo mnogo sovražnikov, med temi so pa najhujši italijanski imperijalisti, ki opisujejo naš notranji položaj kot nevzdržen in sramoten za prosvitljeni svet in da se taka država ne more vzdržati in mora na vsak način razpasti. Bolj kot na svojo moč računajo italijanski imperijalisti na našo notranjo slabost in vodijo prav v tem pravcu svojo politiko že od početka ustvarjanja naše države. Dasi so nam kazali to svoje sovražno lice že za časa svetovne vojne, vendar so ostali naši političarji slepi ali pa popolnoma apatični za nevarnost, ki preti od prvega dneva naši državi od italijanske strani, ker smatrajo za državniško nalogo samo to, da ohranjajo ta ali oni režim in so popolnoma nezmožni, da bi vodili smoteno in racionalno politiko, kaj šele, da bi jo študirali v smislu nacionalizma ali stvarne narodne obrambe. Tega stanja je kriv tudi velik del našega tiska, ki ne stoji na oni višini, ki jo zahtevajo naše notranje prilike in se nikakor ne potrudijo, da bi resno študirali pojave narodne prave politike in kazal na nevarnosti režimskega igrakanja, še bolj pa na opasnosti vsega tega brezumnega počenja, ki samo povečuje sovražne pretenzije, ki jih pa režim skuša popolnoma zakriti pred očmi naroda. Tisk je popolnoma v rokah in v službi režima in opozicije in je že popolnoma izgubil vsak smisel in vsak pojem za vse drugo, ki ni v zvezi s pretenzijami one partije, ki ga vzdržuje.

Zatorej ni prav nič čudno, če so Italijani pri naši zaspanosti in politični nevednosti mogli realizirati svojo politiko proti nam povsod; v Albaniji, v Bolgariji, na Madžarskem in celo v naši lastni državi. Zakaj na podlagi tega dejstva smo nazadnje pač dočakali, da so se našli med Hrvatimi in Slovenci ljudje, ki so že razmišljali, kako bi mogli s pomočjo Italije doseči svoje plemenske separatistične cilje, in da so se našli med Srbi malodušneži, ki so se dali zavesti od brezmislnega naziranja, da Italijani nimajo nikakih sovražnih in

imperijalističnih naklepov proti Srbiji in da se Srbi prav lahko sporazumejo z Italijani na račun Hrvatov in Slovencev. Brezumni Srbi, a še brezumnnejši Hrvati in Slovenci, ki so na ta način zamišljali svoj sporazum z Italijani, niso niti najmanj pomislili, da so na ta način stali samo v službi italijanskega imperijalizma, ki hoče doseči svoje cilje samo na ta način, če našene vsa tri plemena v medsebojno borbo in sovraštvo in jih na tej poti najlažje podjarmi idejno in državno. Tako je prakticirala Avstrija in Italija je stopila na njene stopinje.

Avstrija je imela svojo politiko na Balkanu dobro preštudirano, posluževala se je preizkušenih metod, ki je niso goljufale nikoli. Avstrija je mrtva in povsem naravno je, da je njen apetit po Balkanu podedovala Italija in povsem naravno je, da je prevzela po nji politiko in vse njene metode, ki se jih je na Balkanu posluževala Avstrija.

Prav tako kakor je Avstrija vse preteklo stoletje preprečevala z vsemi silami, da bi se na razvalinah Turčije ustvarila močna država, Srbija, ki bi mogla k sebi privabiti vse ostale Srbe, Hrvate in Slovence iz avstrijske monarhije, prav tako so italijanski politiki že takoj pri izbruhu svetovne vojne odkrito izražali svoje mnenje, da so proti vsaki ustanovitvi jugoslovanske države, kjer bi bili združeni Srbi, Hrvati in Slovenci. Med vso vojno se je Italija držala tega sklepa in ni hotela popustiti niti za picico. Zavzemala je skrajno sovražno stališče napram Srbiji, dasi se je Srbija bojevala na strani zaveznikov; da, povzpela se je v svojem sovraštvu tako daleč, da se je zavzela za Bolgarsko in zahtevala, da se ji brezpogojno odstopi Macedonija. Medtem ko je za Albanijo zahtevala vso Staro Srbijo in je šla tako daleč, da je z vso resnostjo zahtevala od zaveznikov, naj napovedo Srbiji in Rusiji vojno, ker strategično ne dosežeta ničesar, in to v onem trenutku, ko se je milijonska italijanska armada tresla pred par tisoči avstrijskih črnovojnikov zadnjega poziva.

Italijanski imperijalisti so sistematično delali na tem, da uničijo srbsko vojsko in da po njihovih načrtih sovražniki upustošijo vso srbsko zemljo, da se na ta način izbne edinega močnega faktorja, ki jim je napoti v njihovi balkanski politiki. Na razvalinah Srbstva so hoteli preko slabotne Albanije postaviti svojo močno postojanko, iz katere bi z lah-

LISTEK.

Impresije s Sušačkega mosta.

»Galebi oj beli tiči, poletite dole k jugu i moju pozdrav'te majku more, more sinje...«

In galebi so letali kot razigrana deca v vročini poldneva. Poganjali so se nad to sinje morje, nad živig siren in nad ulični trušč obeh mest. Galebi so letali i s te i z one strani zidu in bleščočih strazarskih bajonetov; med Sušakom in Reko. Oni so ptiči svobodnega morja in svobodnih višin. Galebi ne poznajo mej.

Galebi poletijo tudi doli k jugu in lahko vonjajo lovor v lovranskih gajih. Tudi stolp na Učki lahko pogledajo od blizu. I dalje, doli okrog Kamenjaka lahko poljubljajo morje, ki je nekdanj prvo okopal naša mlada telesa.

Nehote se v nas poraja detinska želja: da bi postali galebi.

Ko se je vlak izvil iz gorskega Kotara, sem hotel z enim pogledom objeti ono sliko, katero vsi nosimo v srcu: sliko Kvarnerja in Velikih Vraf, Učko in vse ono tam doli, kamor se ne sme.

Mogoče je to bolna sentimentalnost, a vendar, ne morem drugače.

Stojim na sušačkem mostu. Na oni strani kakih deset karabinjerjev pod veliko italijansko zastavo. Na tej strani ni zastave. Gotovo je ni treba. Dosti je par orožnikov, ki stoje zamišljeno na straži.

In ljudje hodijo in hodijo. Iz žepov vlečejo legitimacije in prehajajo na ono stran. Tu stoji možki, tam ženska, vsak z dvema zavojčkoma pod pazduho. Dva zavojčka po četrt kilograma belega kruha. V Italijo pa se ne sme prenesti več kot četrt kilograma. Tako stojita torej taka dva zavoja sredi mosta. Moški čaka, toda vsak mimoideči noči zase. Ko slučajno pride kdo brez četrtinke, stopi k njemu in ga prosí:

»Bi mi li hoteli prenesti četrtinko kruha?«

Oni vzame zavojček in tako potujeta oba kosa kruha med bajonet.

Še isti dan sem gledal drug prizor.

Na naši strani je stalo nekaj možkih in žensk. Razburjeni so bili. Ko sem pogledal preko, sem tam videl nekega starčka v krogu karabinjerjev. Stopil sem k tem na tej strani in jih vprašal. Star mož, ki so mu leta zarisala v obraz velik gub, mi pojasni stvar:

»Oni tam preko je moj brat. Mi smo iz Malinske. Pred desetimi leti je odšel v Avstralijo in se od takrat ni vrnil. Evo sedaj se vrača. Ni vedel, da Avstrije ni več in vzel je

potni list za Avstrijo. Sedaj ga Italijani ne pustijo sem in nas tja. Po- vejte mi, kaj naj storimo, gospod?«

Kaj naj storimo?

Galebi, oj galebi beli ptiči...! Zvečen sem se sprehajal po Sušaku in iskaj našo istarsko čajkavščino, ki je mehka kot molitev. Spomnil sem se naših mesečnih noči in obstal. Na ušesa so mi udarili mehki glasovi naše pesmi:

»O željo srca mo-o-je-ga!«

Toda v tem hipu sem čul iz oddaljene gostilne fašistovski marš. Prevzelo me je neko neznanu čuvstvo in nehote sem se spomnil onih težkih noči, ko nas je mnogokrat prebudila ta pesem in ko smo v posteljah drhteli, ko smo čuli: All'armi, all'armi noi fascisti! Kajti temu so sledile batine in ricinus.

Pesem je prenehala in poiskal sem to gostilno. Stopil sem notri in sedel. V kotu je bila zbrana gruča delavcev. Vprašal sem natakarja, zakaj so oni peli to pesem. On se trpko nasmehne in mi pove, da so to naši delavci z Reke, ki mnogokrat prihajajo sem na čajico in pojejo. A to ni fašistovska pesem. Prosil sem ga, naj jih prosí, da to pesem ponovijo. Oni v kotu pa so si nekaj časa šepetali in me sumljivo gledali. Ko sem stopil k njim in jim povedal, da nisem nikak italijanski detektiv, so zapeli po napevu fašistovskega marša:

»Benito, Benito ti ga cala la paga ti ga alza l'affitto. Quando bandiera rossa si cantava quaranta lire al giorno si ciapava. Adesso co se canta giovinezza se casca in terra della debolezza.«

Kō so končali, mi eden od njih reče:

»Veste, nam iz Reke je vendar bolje kot onim iz Istre. Mi lahko pridemo na Sušak in zapojemo, oni bedni pa niti tega ne morejo.«

Ne morejo, bedni.

Ko se je drugi dan naš elegantni »Karadjordje« pripravljaj za odhod iz sušačke luke, sem gledal preko ograje na ono stran. Par ljudi se je trudno vlekle okrog edinega parnika na Reki. Nek človek stoji na mostu Zazorov v luki in gleda ves čas v mas. Gleda v našo zastavo in se ne premakne. Mimo njega stopa karabinjer, a on še vedno gleda našo jugoslovensko zastavo.

Gotovo je eden onih bednih z one strani, ki bi rad sem. Toda sem se ne sme...

Galebi, galebi...!

Galebi vreščijo in krožijo okrog nas. Dotikajo se zastave. Kot da jo poljubujejo in milujejo v imenu vseh onih na oni strani, ki trpe in s poželjenjem spremljajo polet galebov s te in one strani.

Da bi bili galebi...!

Galebi, oj, beli ptiči, poletite doli k jugu!

Beseda o letoviščih.

S stališča nacionalizma in ekonomije bi želeli, da bi bila naša letovišča zbirališča jugosloven. intelvence, ki bi se tu med seboj seznanjala in spoznavala naše razmere. Nas veselje, da je letos naša Gorenjska gostila mnogo Nemcev in drugih evropskih gostov — ki so bili z našimi letovišči enako zadovoljni kakor oni z njimi. Vse je izpadlo v splošno zadovoljnost letoviščarjev in domačinov. Žal, da se je slišalo največ pritožb proti Srbom. Ne proti srbski inteligenci. Ta živi v istih razmerah kakor slovenska ali hrvatska in si večinoma ne more privoščiti tega, da bi letovala po naših letoviščih. Kar je bilo srbskih gostov pri nas — so bili iz krogov, ki jih dobro razlikujemo od srbskega naroda in srbske inteligence. To je tkzv. »smetana« ali gorenjih 10.000, ki stoje v ospredju družbe. Gotovo je, da se letovišča ravno takih gostov najbolj veselo — ker so to tkzv. »boljši gostje«, t. j. imajo denar. Nas tudi veselje, če ti gostje zahajajo k nam namesto v tuja draga letovišča. Ne veselje pa nas, ako se čujejo pritožbe, da so to najbolj sitni gostje, ki sekirajo služinčad, zabavljajo čez vse, in kažejo nekako prepotenco, ki ni v soglasju z današnjo demokratičnostjo, da ne rečemo našim bratstvom. Mi bi želeli, da bi se čutili vsi naši gostje pri

koto obvladali ves Balkan. Z dijabolično radostjo so opazovali polom srbske vojske in njen pohod preko Albanije. Italijanska vlada je v tistih strašnih časih napravila vse, kar je mogla, da je postala srbska katastrofa še strašnejša. V Italiji so zaustavljali brzojavke, ki jih je srbska vlada pošiljala v Francijo in v njih prosila za živež in pomoč. Ko pa je bila francoska vlada po drugi poti obveščena o srbski bedi, je poslala z vso naglico hrano preko Italije, toda ves ta živež je bil zadržan v italijanskih lukah na dežju in v blatu, samo da se pokvaril. In kako je Italija reševala preostanek srbske armade na Krf, je splošno znano in bi bila vsaka beseda odveč.

In vprašamo se, zakaj so Italijani ravnali tedaj s Srbijo na tako zverinski način? Saj tedaj Srbi še niso bili zedinjeni s Hrvati in Slovenci, ki jih Srbi v današnjih dneh smatrajo za vzrok italijanskega sovraštva napram Jugoslaviji. Tedaj srbski amputaši nimajo nikakršnega vzroka, da se zavzemajo za prijateljstvo Italije in hočejo odvrniti spopad z Italijani na ta način, da se odcepijo od Hrvatoev in Slovencev, t. j. da izvrše amputacijo. Italija je delala proti Srbom in dela še zdaj proti Jugoslaviji samo radi tega, da izvede sistem svoje antislovenske politike in program svojega imperijalizma na Balkanu. In pri izvajanju te svoje antislovenske in imperijalistične politike vidi Italija, kakor nekdanj Avstrija, prav v Srbiji in njeni misli največje zapreko — v Srbiji kot najčistejšem plemenu jugoslovenskega naroda. In zato jo je sovražila in jo sovraži sedaj še huje kot nekoč. Ves svet vidi to, samo negodni političarji nočejo iz lastne komodnosti videti tega in nagajajo kratkovidnega zunanega ministra, da se brati s temi največjimi sovražniki Srbstva in mu polagajo na jezik celo smešne besede o amputaciji. Da morejo levi imeti miši za zastopnike svojega rodu!

Tudi Hrvati nekaj sanjarijo o italijanskem prijateljstvu in tudi Slovenci z rimskim Korošcem na čelu. In vse fašistovsko preganjanje naših rojakov v Primorju ni nič drugega kakor akt iskrenega prijateljstva in vse drugo in vse tretje... Hrvatski in slovenski separatisti dvigajo v poslednjem času spet svoje prazne glave, samo da je zdaj separatizem preskočil v drugo partijo. In vse to gre prav lepo po italijanski sirenski melodiji in taktu. Pozabljen je popolnoma londonski pakt, na podlagi katerega so bili Slovenci popolnoma ignorirani, kakor da jih ni niti na svetu, še manj pa da so narod zase. Pač je ta pakt priznal Srbijo in malo Hrvatsko z Reko, ki naj životarita druga poleg druge. Ustvarjeni sta bili edinole, ker sta popolnoma odgovarjali italijanskim imperijalističnim načrtom. Ločeni druga od druge, izčrpani od vojne, obkroženi od samih sovražnikov, ne bi se mogli niti Hrvatska niti Srbija prav organizirati in zadržati. Italijanski listi so s poseb-

nas kakor doma, da bi pa tudi mi čutili, da prihajajo k nam iz ljubezni do naše zemlje in naroda. Žal, da za nekatere ljudi ni niti lepote naših gor, niti zanimivosti naših pokrajin — ampak iščejo zabave v tem, da hočejo povsod pokazati svojo denarno mogočnost s pretiranimi zahtevami — pogosto brez odgovarjajoče darljivosti in špenditovosti — kar povzroča, da se smatrajo ti gostje za najmanj prijetne. Res je, da so to izjeme, a vsled njih pade to mnenje na vse srbske goste, med katerimi so tudi naši najljubši prijatelji. Pi ne morejo za to, kako skušajo nekateri pokazati svojo »inteligenco« s tem, da se jim zdi vse premalo, kar jim morejo nuditi naša letovišča. Svetovni gostje priznavajo, da smo v tem oziru storili vse, kar moremo. So gostje, ki jim je priprostost ljubša od modernega komforta — saj so na počitnicah. Zato je tem bolj neprijetno, ako se ravno srbski gostje najbolj pritožujejo in so nezadovoljni vključ vseh uslužnosti, s katerimi skušajo naši ljudje zadovoljiti vse goste. In tako se po sezoni govori, da so srbski gostje najbolj »sitni«, a mi bi želeli, da bi bili nam najljubši. Kakor rečeno, temu niso krivi Srbi, ki imajo naraven demokratičen in socialen čut, ampak par ljudi, ki mislijo, da so veliki s tem, da druge ponižujejo. Vsled njih trpi dobro srbsko ime v državi, v tujini in tudi — na letoviščih.

nim zadovoljstvom naglaševali, da bo Srbija, izčrpana po vojni, decimirana v prebivalstvu in osiromašena, predstavljala skrajno slaboten element. Povrh tega bodo nastajali med Hrvatsko in Srbijo neprestani boji zaradi pravih mej — in radi vsega tega je bilo italijanskim imperijalistom jasno, da morata Srbija in Hrvatska v najkrajšem času postati žrtve italijanskega imperijalizma.

Zadar. Sklicujem strogo obvezni sestanek v nedeljo 16. t. m. v običajnem lokalu. — **Vodja.**

Gorica! Sklicujem strogo obvezen sestanek za ponedeljek dne 17. t. m. ob 20. uri v običajnem lokalu. Vsi in točno. **Vodja I.**

LE DAJTE!

Volkovi tulijo in se zgrinjajo okrog človeka, ki je zašel sredi zimskih stepe in je sam in skoro brez pomoči; jata krokarjev kraka nad njim, ker je prepričana, da bo ta človek kmalu mrlič in se bo gostila z njegovim še svežim in utripajočim mesom. Volkovi tulijo in krokarji krakajo pogrebno pesem in se veselijo gostije, ki so jo že dolgo časa čakali, ki so jo pripravljali z vso vneom in so napeli vse sile svojih topih možganov, da bi zavedli človeka na opolzko pot, kjer bi planili po njem in ga raztrgali in razgrizli do zadnjega koščka mesa.

Volkovi, krokarji, brezbarvni asketi in politični kastrati, narodni evnuhi brez mozga ter hiperfilozofi jugoslovenske državniške modrosti so se zaleтели v nacionalizem, ker so mislili, da je prišel zdaj trenutek, ko ga lahko raztrgajo, ker se je zgrudil pod pendrekom mrtev na tla. Kakor gladni psi so se vrgli nani, ker jim je bil vedno na poti, ker je hodil kakor slaba vest pred njimi in za njimi, kakor izbrušeno zrcalo, kjer so gledali svoj hinavsko zategnjeni obraz, svoje grehe in umazanosti, od katerih je bila posuta vsa njihova skriivenčena politična pot. Volkovi so se pobratili s krokarji, kastrati so zaplesali s hiperfilozofi ples radosti — nacionalizem je mrtev in njih orgije bodo zdaj besnele po domovini brez kritikov, brez bičev, ki so jih opletali po izmozganih, grešnih plečih.

Naj krokaajo krokarji, naj tulijo volkovi, naj se gonijo kastrati in plešajo hiperfilozofi! Politična perverznost se bo izplesala v njihovem plesu, zaslepljenost bo jutri izpregledala in nacionalizem bo praznoval svojo zmago, kakor jo je še vedno v človeški zgodovini. Naš nacionalizem, ki je bil še vedno čist, in ker je čist, prav radi tega neizprosna na desno in na levo. Mesto enega biča, jih je v teh, za domovino najstrahotnejših časih zgrabil z roko sto in bo znal z njimi bičati in udarjati tja, kamor je treba, kamor zahteva domovina in naoid in država.

Naš nacionalizem je prestal še hujske preizkušnje in je pripravljen še na hujske. A vključ temu ne klonje in ne bo klonil nikoli! Dokler še krokarji krokaajo sramotno domovini, dokler še kastrati predstavljajo moško moč domovine, ne bo ugasnil v srcih svojih zvestih in bo stopal do svoje zmage. Vsaka preizkušnja mu je donesla tisoč novih preizkušenih borcev in je zato samo vesel novih preizkušenj. A tega krokarji ne razumejo, ne zapopadejo kastrati in hiperfilozofi so premodrni, da bi dognali to činjenico in je ne bodo dognali nikoli. In nam je prav, tako lepo prav! Saj delajo za nas, samo za nas v svoji blazni modrosti.

Nacionalizem je presvet, da bi ga mogla doseči zlobna, ogabna človeška beseda. Neomajano bo stal tam, kjer stoji, podprt od resnice in iskrenosti sredi svojih borcev. Če pade njegov zadnji borec, bo padel tudi on sam. A vedite, da pade z njim tudi domovina sama, a vedite tudi, da ne bo padel nikoli zaradi krokarjev in kastratov, ker je njegova večnost zapisana pri Bogu v zvezdah samih!

BESEDE IN — DEJANJA.

Fašistovsko nasilje je z vsakim dnem večje, trpljenje našega naroda postaja za XX. stoletje praviljično. Ječe se polnijo, naši mladi inteligenti se konfinirajo na dobo petih let; liste nam uničujejo in tako gre veriga nasilij naprej.

Naše ljudstvo tam doli trpi, obupa, a vendar je v njih srcih vera v rešitev. Vsi, tudi zadnji pastir v gorski vasi, kot mestni inteligent verujejo, da jih bomo rešili mi. Ali smemo upati?

So to činjenice, ki so zapisane v listih komaj odbeglih dni. Pravi politik jih pozna in razume ter izvaja iz njih pametne in naravne konsekvence. Kdor pa se upa vključ tem činjenicam obregovati nad našim edinstvom in nad integriteto države — bogme, ta ni politik, ta ni Jugosloven, izdajca je in spada pred narodno sodišče kot izdajica, pa najsi je po poklicu cigan ali pa minister!

Kronika.

Naše razmere tu so tako zastrupljene, da mora biti poštenega Jugoslovena sram. Sicer so vsi že večkrat glasno in pompozno prisegali, da ne pozabijo bratov onkraj meja, a na prisego so že davno pozabili in njihova dejanja so v največjem nasprotju z besedami.

Jugoslovenski Sokol je skoz in skoz nacionalna organizacija in pričakovati bi bilo, da bi bila vzgoja pri Sokolu skrajno idealna. Pa se zgodi, da Sokol zahteva od Jugoslovenske Matice 1000 Din odškodnine za paviljone, ki naj jih posodi za prireditev.

Ne besed, dejanj hočemo! Naše časopise, pa brez razlike stranke, se ni vedlo nič boljše ob priliki Dinarskega dne. Vsaj toliko prostora, vsaj toliko debelo tiskanih črk naj bi se porabilo za reklamo Dinarskega dne, kolikor ga porabijo naši dnevniki, da zlivajo gnojnico drug na drugega. Seveda, to nese, treba je kaliti vodo, da se lažje ribari, v vedite, da kdor seje veter, bo žel vihar. Pa še žalostne vesti iz Primorja izražajo za blatenje svojih političnih nasprotnikov, a se ne spomnijo niti z vrstico obupnega stanja v Primorju niti ne črhnejo, da bi bila naša dolžnost jim pomagati, kaj šele, da bi pozivljali svoje čitatelje, naj odpro delo Jugoslovenske Matice, ki bo primorana plačevati reklamo, če jo bo hotela imeti, kot se spodobi. Seveda, za naše liste je Jugoslovenska Matica to, kar je vsaka tvornica, vsako podjetje, olupševalno društvo, društvo ljubiteljev brakov itd.

Da se izreče besedo v pomoč krvi naše krvi, bomo plačevali naše liste. Ej, gospoda! Nočemo več rodoljubarskih besed — dejanj hočemo, ker so krvavo potrebna!

JUGOSLOVENSKI RECEPT.

Te dni odhaja iz Beograda znani prijatelj Jugoslovenov in poseben čestilec Srbije profesor dr. A. Reiss, po rodu Švicar, ki pa je služil med vso vojno v srbski armadi in pretrpel z njo vso nesrečo in gorje, ki je spremljalo razbito srbsko vojsko. Tudi po vojni je ostal v Beogradu, ker je vzljubil našo zemljo kot drugo domovino. Prof. dr. Reiss se je letos zavezal z vso živahnostjo, da se na svezan način proslavi bližajoči se jubilej solunskega proboja ter je organiziral odbor za proslavo. Povabil je tudi Francoze kot soudeležnike proboja, a s tem je razžalil zunanega ministra dr. Marinkovića, ki si menda lasti vso pravico, da organizira proslavo sam, ker je najbrž bil pri proboju osebno zainteresiran. Razpustil je Reissovo odbor ter postavil svojega ter je preklical povabilo francoskim vojakom s solunske fronte. Nastop dr. Marinkovića je bil naravnost razžaljiv in dr. Reiss zapušča razočaran deželo, ki ji je storil toliko dobrega a je žel grdo nehvaležnost. — Če sem hotel tej državi dobro, pravi dr. Reiss. »sem dobil od njenih predstavnikov brevo v zadnjo plat. Sram me je te dežele, da se ne upam niti domov, kjer bi se mi vsi smejali. Odhajam popolnoma razočaran. Ako se nad to državo še enkrat pojavijo črni oblaki, me ne bo presenetilo. Saj to ni nič drugega nego ono, kar so ji lastni ljudje pripravili.«

Tako odhaja od nas mož, ki je delal za našo državo, dasi ni bil nje-ne zemlje sin. Gre in ponese kot živ svedok našo slavo po tujem svetu. Prof. dr. Reiss pa naj nam verjame, da si je sam kriv vsega razočaranja. Zakaj ni Italijan ali vsaj fašist — dr. Marinković bi mu iskreno stiskal roke, in če bi bil povrh še celo partijski človek, bi bil napravil v Beogradu sijajno karjiero. Tako pa je samo Švicar in nepismen v partijski visoki naobrazbi in zato se mu je zgodilo tako, kakor zahteva partijska morala v Jugoslaviji, ki pozna edino maksimum v svoji ogromni delavnosti — noli me tangere, ker te nič ne briga!

Posledica nettunskih konvencij. Kakor znano, je naš les glavna prilačnost, ki poleg trboveljskega pre-moga Italijane najbolj vleče v naše

kraje. Dočim so kupovali dozda samo mehki stavbeni les, se v zadnjem času zelo zanimajo za bukovne hlode, ki jih potrebujejo v svojih stolarskih in sličnih obratih. Takega velikega zanimanja prejšnja leta nismo opažali, ampak šele sedaj po ratifikaciji nettunskih konvencij. Vzrok temu postopanju leži samo v tem, da je Jugoslavija po nettunskih konvencijah obvezana ukiniti izvozno carino na bukov okrogli les. Ta ugodnost italijanski industriji bo povzročila večji izvoz okroglega lesa, ki se bo v italijanskih obratih predelaval v razne fabrikate. Te fabrikate pa bi naša domača industrija lahko izvažala kot svoje izdelke. Tudi v tem pogledu bodo torej nettunske konvencije prinesle naši industriji občutno škodo in drastično kažejo, kako zna državna uprava skrbeti za premoženje lastnih državljanov.

AKCIJA JUGOSLOVENSKIH NACIONALISTOV V SRBIJI.

Jugoslovenski nacionalisti v Srbiji so ustanovili v Beogradu nov list »Pravo Jedinstvo«, ki zaseduje namen, da utrdi med srbskim delom naroda pravo narodno edinstvo in se na ta način ojači jugoslovenska država in se reši iz pogube, v katero jo vodi današnji režim nasilja, pljačkanja, obubožanja in partizanske pobesnelosti. List stoji na široki bazi jugoslovenstva; dela ne samo za Jugoslavijo Srbov, Hrvatov in Slovencev, ampak tudi Bojarov in je pisan tudi v bolgarskem jeziku.

Glavni steber te akcije je najvrlejši poborec jugoslovenskega osvobojenja, vodja topličke vstaje, Kosta Pećanac, ki je zopet stopil v borbo za svoj ideal — za jugoslovensko narodno edinstvo in svobodo. Za njim pa stoji cela vrsta Jugoslovenov in idealistov, ki so od rojstva pa do danes šli vedno po ravni poti in doprinali žrtve za svoj ideal — ne za neke vrste brezimne državne zajednice, ampak za ideal pravice in človeštva, ki je označen v imenu Jugoslavija in za katerim se ne skriva nevarnost za nobeno pleme, ampak garantira napredek in procvit vseh delov naroda.

Želimo »Pravemu Jedinstvu«, da dobro in vrlo uspeva na svoji začrtani poti in da bo njegova žetev na polju pravega spoznanja med tremi, od sebičnih cinikov zapeljanimi brati, bogata in obila. To mu želimo mi in vsi, ki so v teh nesrečnih dneh v skrbeh zaradi bodočnosti Jugoslavije.

Cesar se pri nas ne dela, to se dela drugod. Nemška duhovščina tridentne škofije je predložila papežu spomenico, ki se nanaša na prepoved poučevanja verouka v nemškem jeziku na južnotirolskih solah. Spomenica navaja, da ima nemški del tridentne škofije 171 župnij z 170325 prebivalci: 144.238 Nemcev, 21.731 Italijanov in 4351 drugih. Od šoloobveznih otrok je 88 odstotkov nemških in 12 odstotkov italijanskih. Ni mogoče, da se 18.000 nemških otrokom deli verouk v italijanskem jeziku, ker otroci tega jezika ne razumejo. V 79 župnijah ni niti enega italijanskega otroka. Duhovščina se sklicuje na instrukcijo, ki jo je izdal leta 1912. knezoškof Endrić, po kateri je materni jezik neobhodno potrebno sredstvo, s katerim se otrokom razodevajo visoke in težko pojmljive resnice katekizma in analogno tudi prvi poimni navadne izobrazbe, in zahtevajo, da se odpravi nečastno nadzorstvo nad učitelji. Komčno prosijo, naj se pošlje v Južno Tirolsko apostolski vizitator, ki je državljani nevtralne države, ki naj prouči stanje na Južnem Tirolskem. — Tirolski duhovniki so pač energični in znajo prijeti celo papeža; pri nas se pa še dosedaj ni pojavil nikakšen odpor od strani slovenske duhovščine, dasi so šolske razmere v Julijski Krajini tisočkrat slabše in gorše. Seveda — duhovščina na Tirolskem in v Krajini je navzdol nacionalna, a navzgor je samo izvršujoči privesek fašizma. Če bi naši duhovniki solidarno apelirali na papeža, bi dobili od tržaškega škofa v papeževem imenu odgovor, kakršnega so dobili Tirolci od knezoškofijskega ordinarijata v Briksenu, da pod nobenim pogojem ne more privoliti v pouk verouka v nemškem jeziku.

Zmaga republikancev na Grškem. V nedeljo so se vršile na Grškem volitve v parlament in pri teh volitvah je zmagal Venizelos, ki je dobil devet desetih vseh glasov, a bivši diktator Pangalos le en mandat. Za nas je zmaga Venizelosa pomembna radi tega, ker je bil vedno objektivno proti nam in se je vedno zavzemal

za pomirjenje Balkana. Njegov iskreni namen je bil, da se ustvari na Balkanu prijateljsko življenje in iztrebi vse vplive zunanjih spletkarjev, ki hočejo po prizadevanju Italije trajno vznemirjati grški, albanski in jugoslovenski narod, samo da fašisti ribarijo v kalnem in si stalno pridobivajo teren na naših tleh. Vzgled: Albanija in v zadnjem času poizkus, da s pomočjo naše oficijelne vlade zasedejo še severni del obale in pridejo tako v direktno stike in direktni konflikt z Grčijo in vse sile napnejo, da bodo gospodarji Balkana, ker lahko blokirajo vse morje. Izvolitev Venizelosa jim je prišla vendarle nekaj navzkriž, ker je bil Venizelos dozdanj naklonjen Jugoslaviji. Upamo, da bo zdaj prišel z Grčijo do potrebnega prijateljstva, ki se zavlačuje po krivdi naših nerazsodnih vlad in spletkarjev Italije in da se prično razmere vendarle enkrat ustaljevati. Venizeloseva izvolitev nam bodi porok za to!

Nekaj misli o naših volitvah. Že od obstoja naše države opažamo, da stranke v opoziciji, upajoč si položaj zboljšati, vedno zahtevajo nove volitve. Danes zahtevajo to Radićevci in slednji imajo enkrat res vzrok za to zahtevo. Toda ali se bode sestav skupščine kaj spremenil? Puniše mogoče res več ne bode med poslanci, zato pa njegov pobratim Lune gotovo ne bode manjkal na radikalni listi. V glavnem pa bodo ljudje isti. — Radićevci bodo pridobili klerikalni mandat v Dalmaciji, Federalisti so že itak z njimi in več ne morejo pridobiti, ker imajo že itak vse Hrvate, Srbi jih pa ne bodo volili.

Pribičević more pridobiti do dva mandata ali pa toliko tudi izgubiti, ker da bi tisti Srbi, ki baje obsojajo atentat volili KDK najbrže niti časopisni mazači ne verujejo.

Kar se tiče Spaha, so ga volili dosedaj in ga bodo tudi v naprej (pa če so vsak dan volitve) verni muslimani.

Naši klerikalci bi izgubili dalmatinski mandat in mogoče enega v Sloveniji, pa slednji ni verjeten, ker dokler bodo dušni pastirji Korošca priporočali, ga bodo »pobožni« Slovenci, ki ga do sedaj volijo tudi vnaprej volili.

Edine spremembe bi se mogle dogoditi med demokrati (Davidović) in radikali. Radikali imajo dvojne volilce — oni ki so jim tako verni kakor večina »dobrega« slovenskega ljudstva klerikalcem in one, ki volijo na komando (Makedonija). Pri volilcih na komando se samo lahko spremenijo, da bodo morali za spremembo voliti enkrat demokrate namesto radikalov. — KDK pa volilci na komando ne bodo nikdar volili, ker ta stranka nima potrebnega aparata v Makedoniji.

Če se prav spominjam, sem čital pred časom, da je rekel v angleški zbornici, odgovarjajoč poslancu socialistično-komunistične orientacije neki odličen konservativni politik, da bodo, če bi upeljali proporcionalni volilni sistem, prišli sami lopovi v parlament. Gotovo so te besede pretirane in nimajo absolutne veljave, vendar sem prepričan, da je pri nas veliko najboljših državljanov mnenja, da je proporcionalni volilni sistem nesreča tudi za kulturnejše narode, kakor smo mi.

Za nas bi bil prejšnji avstrijski (ali pa sedanjí angleški) volilni sistem pravi. Pri proporcionalnem sistemu je n. pr. mogoče slučaj, da je gosp. konzul dr. S. (Shvegel) izvoljen na radićevski listi za poslanca v Liki. Ne glede na to, da moramo misliti, da se je g. poslanec gotovo zelo brigal za svoj okraj, je vendar malo čudno, da poslanec, ki ni Ličanin, ki ni živel in ne živi v Liki (ampak v Sloveniji), zastopa ličanske potrebe.

Pri proporciji izbira narodne zastopnike stranka, ne narod. Izven dyoma je, da bi mnogo poslancev, ki igrajo v različnih strankah prve vloge, še v parlamentu ne bilo, če bi jih ne postavila stranka, ker narod jih ne voli (lubi).

Itina je, da se mnogo mož, ki se niso ustrašili pokazati odločno svoje barve v času Šušteršičevega Kranjskega vojvodstva in v težkih vojnih

Neutaljno dejstvo je, da bo napočila doba borbe na življenje in smrt med nam in Italijo, v katero bomo prisiljeni proti naši volji in katero bomo morali končati z zmagovitim izidom. Zato pa moram že sedaj misliti steherni trenutek na to dobo in žrvovati in izvršiti vse, da nas ne bo Velika ura našla nepripravljene.

Učiteljska tiskarna v Ljubljani

Je najmoderneje urejena ter izvršuje vsa tiskarska dela od najpreprostejšega do najmodernejšega. - Tiska šolske, mladinske, teposlovne in znanstvene knjige. Ilustrirane knjige v eno- ali večbarvnem tisku. - Brošure v malih in tudi največjih nakladah. Časopise, revije, mlad. liste.

Okusna oprema ilustrir. katalogov, cenikov in reklam. listov. Lastna tvornica šolskih zvezkov.

Šolski zvezki za osnovne in srednje šole
Risnike, dnevnik in beležnice.

Časih, danes od volitev abstiniira, ker jim možje, ki jih hoče stranka vsiliti za poslance, ne ugajajo.

Dokler bodemo imeli proporcionalni volilni način, tako dolgo ne bo pravega parlamentarnega dela pri nas.

Danes je poslanec odgovoren samo stranki, biti bi pa moral volilcem.

V Franciji in na Češkem, kjer so republikanci, imajo senat. Če bi se pri nas hotelo senat ustanoviti, bi vsaka stranka samo mislila, ali ima ona od tega izgubo, oziroma dobiček, za državo je vsem našim »partijam« malo mar.

Jugoslovenske oblasti so odločno premale, ker aparat bi ne stal nič več, čeprav bi bila vsaka oblast še enkrat večja — torej bi bil prihranek znaten.

Ze dovolj tepene in ponižne državljane bode v kratkem zadela nova nesreča (darilo naših strank) mislim; sresko samoupravo. — Čemu to? Samo zato, da ustreže ambicijam različnih oseb od vseh strank, ki bodo dobili nekaj novih korit. Sreske samouprave bodo prinesle samo nove »samoupravne davščine« — in to bode vse.

Vsled izredno slabega gospodarstva, je danes naše narodno premoženje majhno. Kljub temu, da naši narodni zastopniki ne znajo štedljivo in dobičkanosno državnega gospodarstva urediti, imajo dovolj predrznosti, da si sami dovolijo dnevnic, kakršnih nimajo poslanci mnogih bogatejših držav. Povsod drugod plačajo uradništvo pošteno, davke pa vseeno kolikor mogoče znižujejo, pri nas pa je obratno. Prejšnji avstrijski (sram me je, da moram tako pisati), kolikortoliko poštenu uradnik izginja in na njegovo mesto stopa beograjski »pisar«, ki ve, da mora postrani zaraditi, ako hoče živeti.

Bliža se 10-letnica naše države! Bil sem nacionalist, nisem še popoln

pesimist, v srcu mi še tli nacionalistična iskra — in sram me je!

V večini kulturnih držav se je institucija parlamentarizma obnesla. — Pri nas žalibog ne. Dobili smo res ustavo, ki se ne izvršuje, ker ustava predpisuje enakost za vse državljane, te pa žalibog ni in to vedo naši krmilarji v Beogradu prav dobro.

Ta ustava je tudi po moji misli edino večje delo skupščine! Še danes po 10. letih nimamo enakih zakonov! Mi trpimo na preobilici praznikov; praznovati moramo poleg cerkvenih treh konfesij še različne narodne praznike! Zakaj nimamo več **narodnih delavnikov**, ki naj bi nam prinesli vsaj malo blagostanja.

Nisem slišal, da bi vsaj eden od mnogobrojnih »narodnih zastopnikov« staval v skupščini predlog, da bi za božjo voljo vsaj **koledar izjednachi!**

Če pri nas kak nezasluzen ali zaslužen (de mortuis nil nisi bene) minister ali poslanec umre ali je ubit, zbornica takoj sklene, da mora biti pogreb na državne stroške, ker to gg. poslance nič ne stane (in roka umije roko), ampak samo p. t. volivce.

Rud. Badjura: Zasavje. Znani nemurni delavec na polju naše turistične literature je izdal novo knjižico, kjer podrobno obdeluje naše Zasavje. Sestavljena je po vzorcu vodiča in v njej je skrbno obdelana in zaznamovana vsaka pot in vsi interesantnejši kraji, skoro pedantno, a vendar z veliko ljubeznijo do stvari in z velikim poznanjem vsega terena. Uspeh, ki ga je Badjura dosegel z vsemi drugimi svojimi publikacijami, je zasiguran tudi njegovim najnovejši knjižici. Zakaj vsak turist in vsak izletnik bo segel po nji in z zanimanjem izbral iz nje hvaležne in nove ture. A tudi drugim bo dobro došla v svrhu krajevnih študij. Knjižica stane 25 Din in se dobi povsod.

mesecem dni pa so neko nedeljo zjutraj zapazili, da je ta tabla pokrita s slovensko trobojnico. Hitro so bili karabinjerji na licu mesta in so v veliko veselje občinstva skušali s papirjem zakriti »corpus delicti«. Pa ni šlo in ni šlo, veter je preprečil to nakano. Med ljudstvom pa se je raznesel glas, da se bo kmalu vršilo odkritje slovenske zastave na občinski hiši. Prihiteji so zastopniki vseh oblasti in policijski agentje iz Postojne. Vse je bilo na nogah.

Slučaj je nanesel, da je bil ravno tiste dni odslovljen iz občinske službe uradnik Ludvik Jercega. Sum je seveda padel nanj. Zato sta že skrbeli podeštat Giliberti in tajnik Carbone. Zasliali so ga ponovno in končno odpeljali na Razdrto, kjer so ga po daljšem zasliševanju pridržali in spravili v zapor v Senožec. Istočasno so aretirali v Hruševju trgovca Hočevarja. Dovolili so mu, da prej uredi račune in se zglesi sam naslednji dan pri orožnikih. V Postojni pa so aretirali trgovca Krajgherja in krojača Pahorja. Čez eden dni pa so morali vse izpustiti iz zapore, ker ni bilo nič obtožilnega proti njim.

To pa ne ovira oblasti, da ne bi dalje postopale proti osumljenim. Tako so omenjenemu Hočevarju takoj odvzeli pošto, ki jo je upravljal v Hruševju in pozvali so ga na odgovor v Trst, češ, da se je silno nekorektno vedel pri aretaciji. In vendar so mu karabinjerji dali prostost čez noč in se je smel sam prijaviti v zapor. Obdolžujejo ga tudi, da je občeval le z protidržavnimi in protitalijanskimi elementi. Vso zadevo ima v rokah poseben tribunal v Rimu, ki bo končno odločil o postopanju proti dsumljenecem.

Polaščenje italijanskih šol. Mussolini je izdal prosvetnemu ministru nova navodila za reformo italijan-

skih šol. Za osnovne šole bodo postavljene nove knjige, ki bodo deco vzgajale v popolnoma fašistovskem — duhu. Šole se bodo spreminjale čimdalje bolj v poklicne šole s posebnim ozirom na delovne možnosti posameznih krajev. Nadaljevalne šole bodo izključno poljedelske, obrtne in trgovske. Pod reformo pridejo tudi vsenčilišča, ki so fašizmu v zadnjem času prirejala zopet velike preglavice. V fašistovsko uniformo pa ne bodo oblekli samo učnih zavodov in učencev ter dijaštva, temveč v polni meri tudi učne moči. Učinki teh reform se bodo pokazali menda prav kmalu in še v večji meri nego doslej. Če bo spravila Italija še kaj več takšnih strokovnjakov in junakov na noge, kakršne je poslala na severni tečaj, bo v polni meri zadostila svojemu 2000-letnemu kulturnemu poslanstvu.

Iz dežele neverjetnosti. Pred koprskim sodiščem se je moral zagovarjati Petrinja Josip od pokojnega Ivana iz Petrinj, v občini Hernelje-Kozina, češ, da se je pregrešil proti členu 17. kr. ukaza od 6. septembra 1926, št. 1848, ker da je 4. marca 1928 sklical javni shod v cerkvi v Prešnici, torej v javnem in javnosti odprtem prostoru, ne da bi vsaj tri dni prej obvestil okrožne varnostne oblasti.

Šlo pa je zato: Petrinja je poveljal za omenjeni dan cerkvene pevce v cerkev, da se tam vadi pesem, ki naj bi jo zapeli na dan odhoda župnika Sokliča, ki so ga kakor znano italijanske oblasti izgnale iz Italije. Petrinja in z njim nekateri drugi va-

ščani so bili celo dan odhoda in nekaj dni prej pridržani v zaporu, ne da bi se mogli posloviti od odhajajočega župnika.

Tokrat pa je bil koprski pretor vendar toliko pameten, da je sprevidel gorostasnost obtožbe in je v veliko razočaranje koprskih fašistov oprostil Petrinjo vsake krivde.

Toda možakar je utrpel veliko škodo, saj je moral zanemarjati svoj poklic, moral plačati odvetnika in priče, ki so morale na razpravo.

Iz Boršta. Pred dvema tednoma so karabinjerji v Borštu ustavili in aretirali domačina Andrija Žerjala. S prijateljem sta bila na poti v gostilno, ki jo vodi neki Zlobec. Ko sta pa odprla vrata, sta videla, da zboruje tam fašisti in sta radi tega zopet hitro zaprla vrata in se odstranila od gostilne. Žerjalu pa se je zdelo to vendar nespametno in se je hotel zopet vrniti. Na poti pa so ga ustavili karabinjerji in ga pregledali. Našli so pri njem nabiralno polo za Goriško Matico in koncept za neko pismo na nekega znanca v Ljubljani, v katerem ga vpraša, ali bi se dala za njega dobiti primerna služba v Jugoslaviji. Gnali so ga na postajo v Dolino, kjer so ga zasliševali in nato izpustili. Dva dni pozneje pa je prejel ukaz, da se ne sme prikazati v nobeni gostilni in da se ne sme shajati z nikomur. Čez osem dni je bil ta ukaz preklican. Ko se je pa Žerjal vračal pretekli teden iz dela (zaposlen je v neki tovarni pri Sv. Soboti), so ga karabinjerji kar na cesti aretirali in gnali uklenjenega najprej v Dolino in nato v zapore v Trst.

Tužni glasi.

Še o slovenski trobojnici v Hruševju. V Hruševju, kjer je sedež občine Hrenovica, gospodarji podeštat Giliberti, ki ima sicer stalno bivališče v Postojni, kjer toči med drugim tudi bencin avtomobilistom. Njegova desna roka je znani Carbone, ki se mu je v spremstvu dveh italijanskih

učiteljev iz Šmihela zgodila znana neprilika pred hotelom »Slon« v Ljubljani, kjer so ga pošteno naklestili. Omenjeni župan Giliberti je dal seveda na občinske stroške sezidati lepo novo občinsko hišo v Hruševju, na kateri se blesti bronasta tabla s fašijem in z njegovim imenom. Pred

EKSPORTNA HIŠA

„LUNA“

Maribor, Aleksandrova cesta 19

trgovina z galanterijo, drobnarijo, nogavicami vseh vrst, plateninami, vzeninami ter raznimi potrebščinami.

Posebni oddelak za igrače.
Na drobno Na debelo!

★
Inserirajte
v „Orjuni“
★

ZA JESEN

naj izgledajo tudi Vaše obleke sveže in kakor nove, zato pustite iste kemično čistiti, barvati, plisirati in likati v tovarni

JOS. REICH, LJUBLJANA
POLJANSKI NASIP 4—6.

Sprejemališče: ŠELENBURGOVA ULICA ŠT. 3
Izvršitev v 24 urah. Postrežba točna. Cene zmerne.

Doma!

V delavnici in pisarni odpočijete noge edino v obutvi iz tkanine.

Za jesensko sezijo smo izgotovili naše čevlje iz žameta in lastina.

Ugodno se počutite le v taki obutvi, v kateri so kosti, mišice in živci pri vsakem gibu obvarovane pred utrujenjem.

Dame!

Nosite doma v delavnici in pisarni edino obutev iz žameta ali lastina, katero še nadalje prodajamo za ceno

Din 89'—